

॥ ३७ ॥ ३८ ॥ इतिशांतिप० रा० नै० भारभा० द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥७॥ नबाहमिति अहंकारममकारौत्यक्तव्यावित्युक्तं तत्राद्यत्यागे सर्वव्यवहारोच्छेदः स्यादिति ममकार एव त्याज्य इत्येतदर्थमध्याय आरभ्यते तत्र द्रव्यं ममकारास्पदं द्विविधं बाह्यं व्यावहारिकं शारीरं शरीरे भवं मनः कल्पितं च यथोक्तं घटौ मृन्मयधीमयाविति तथा च श्रुतिर्विदुषो विदेहकैवल्यकाले बाह्यद्रव्यस्य स्वकारणे लयं दर्शयति गताः कलाः पचं दश प्रतिष्ठा इति कलाः प्राणमनः प्रभृतयः प्रतिष्ठाः उपादानकारणानि प्रतिगताः तथा इमाः शोडश कलाः पुरुषायणाः पुरुषं प्राप्या स्तंयंतीति मनः कल्पितानां कलानां पुरुषे लयं दर्शयति अतः शारीरमेव द्रव्यबंधनमूलं न बाह्यमिति बाह्यत्यागो व्यर्थः शारीरद्रव्यत्यागेऽपि मनश्चांचल्यात्पुनरुपादाने सिद्धिर्न भवतीति न वेत्यनेन उक्तं तेन दृढत्याग एव सिद्धिरुदित्युक्तं अक्षरयोजना स्पष्टा ॥ १॥ २॥ ३॥ ममेति स्वीकारः

निहत्य शत्रूंस्तरसासमृद्धान् शक्रो यथा दैत्यबलानि संख्ये ॥ कः पार्थ शोचेन्निरतः स्वधर्मे पूर्वैः स्मृते पार्थिव शिष्टजुष्टे ॥ ३७ ॥ क्षात्रेण धर्मेण पराक्रमेण जित्वा महीं मंत्रविद्भ्यः प्रदाय ॥ नाकस्य पृष्ठे सिनरेन्द्र गंतान शोचितव्यं भवता य पार्थ ॥ ३८ ॥ इति श्रीमहाभारतेशांतिपर्वणिराजधर्मानुशासनपर्वणि नकुलवाक्ये द्वादशोऽध्यायः ॥ १२ ॥ ॥७॥ ॥७॥ ॥७॥ सहदेव उवाच न बाह्यं द्रव्यमुत्सृज्य सिद्धिर्भवति भारत ॥ शारीरं द्रव्यमुत्सृज्य सिद्धिर्भवतिवानवा ॥ १ ॥ बाह्यद्रव्यविमुक्तस्य शारीरेष्वनुगृह्यतः ॥ यो धर्मो यत्सुखं वा स्याद्विषतां तत्तथास्तु नः ॥ २ ॥ शारीरं द्रव्यमुत्सृज्य पृथिवीमनुशासतः ॥ यो धर्मो यत्सुखं वा स्यात्सुहृदां तत्तथास्तु नः ॥ ३ ॥ ह्यक्षरस्तु भवेन्मृत्युरुच्यक्षरं ब्रह्म शाश्वतं ॥ ममेति च भवेन्मृत्युर्न ममेति च शाश्वतं ॥ ४ ॥ ब्रह्म मृत्युततो राजन्नात्मन्येव समाश्रितौ ॥ अदृश्यमानौ भूतानियोधयेताम संशयं ॥ ५ ॥ अविनाशोऽस्य सत्त्वस्य नियतो यदि भारत ॥ हत्वा शरीरं भूतानां न हिंसा प्रतिपत्स्यते ॥ ६ ॥ अथापि च स होत्यग्निः सत्त्वस्य प्रलयस्तथा ॥ नष्टे शरीरे नष्टं स्याद्वथा च स्यात् क्रियापथः ॥ ७ ॥ तस्मादेकांतमुत्सृज्य पूर्वैः पूर्वतरैश्च यः ॥ पंथानिषेवितः सद्भिः सनिषेव्यो विजा नता ॥ ८ ॥ लब्ध्वापि पृथिवीं कृत्स्नां सहस्रावरजंगमां ॥ न भुङ्क्ते यो नृपः सम्यङ् निष्फलं तस्य जीवितं ॥ ९ ॥ अथवा वसतो राजन् वने वन्येन जीवतः ॥ द्रव्येषु य स्य ममता मृत्योरास्ये स वर्तते ॥ १० ॥

नममेति परित्यागश्च एतौ मृत्युशाश्वतौ संसारमोक्षयोर्मूले इत्यर्थः ॥ ४ ॥ अत्मनि बुद्धौ भूतानि शास्त्रकर्तृन् तथा च केचित्कर्तात्मानित्येति केचिदनित्येति ॥ ५ ॥ तत्राद्ये दोषाभावमाह अविनाश इति ॥ ६ ॥ सत्त्वस्य कर्तृत्वधर्मवत्या बुद्धेः ॥ ७ ॥ द्वितीयेकतहानादि दोष इत्याह तस्मादिति यस्मात्कर्तुरनाशो मोक्षाभावो नाशो देहात्मवादप्रसंगस्तस्मादेकांतं अन्यतरं निश्चयं त्यक्त्वा प्राचां पंथास्तन्मिथ्यात्वपक्ष एवादर्तव्यः तेन कल्पितस्य शारीरद्रव्यस्य स्वात्मस्येव त्यागो युज्यत इत्याशयेन वाह तस्मादिति ॥ ८ ॥ निष्फलं बाह्यद्रव्यत्यागं कृत्वांतरद्रव्यत्यागमकुर्वन्मूढ एवेत्याह द्वाभ्यां लब्ध्वापीति ॥ ९ ॥ १० ॥